

Maria Rosa Monreal
Rafel López

El desenvolupament de la professió des de la perspectiva del Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya

Recepció: 26/12/18 / Acceptació: 28/12/18

Resum

Aquest article fa un breu repàs històric de l'educació social des de mitjan anys vuitanta, moment en què es van crear les primeres associacions d'educadors i educadores amb l'objectiu d'aconseguir-ne el reconeixement formatiu i professional, fins a l'actualitat. S'hi esmenten els moments clau, com ara l'homologació de les titulacions, la creació de col·legis professionals i la publicació dels Documents professionalitzadors el 2007, i es planteja la necessitat de continuar regulant l'educació social en tots els àmbits professionals, així com de treballar conjuntament des del món acadèmic i el professional. L'article acaba apuntant el llarg camí que encara cal recórrer en l'educació social, tot i els avenços aconseguits en pocs anys.

Paraules clau

Educació social, Col·legis professionals, Consejo General de Colegios de Educadores y Educadoras Sociales, Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya

El desarrollo de la profesión desde la perspectiva del Colegio de Educadoras y Educadores Sociales de Cataluña

Este artículo hace un breve repaso histórico de la educación social desde mediados de los ochenta, momento en que se crearon las primeras asociaciones de educadores y educadoras con el objetivo de conseguir el reconocimiento formativo y profesional, hasta la actualidad. Se mencionan los momentos clave, como la homologación de las titulaciones, la creación de colegios profesionales y la publicación de los Documentos profesionalizadores en 2007, y se plantea la necesidad de seguir regulando la educación social en todos los ámbitos profesionales, así como de trabajar conjuntamente desde el mundo académico y profesional. El artículo termina apuntando el largo camino que todavía queda por recorrer en la educación social, a pesar de los avances logrados en pocos años.

Palabras clave

Educación social, Colegios profesionales, Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadoras Sociales, Colegio de Educadoras y Educadores Sociales de Cataluña

The Development of the Social Education Profession from the Perspective of the Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya

This article undertakes a brief historical review of social education from the mid nineteen eighties – when the first associations of social educators were set up with the aim of achieving educational and professional recognition – up to the present, identifying key moments such as the official homologation of academic qualifications, the creation of professional associations and the landmark publication of documents instituting full professionalization in 2007, and positing the need to continue to regulate social education in all the corresponding professional fields and for the academic and professional spheres to work in close conjunction with one another. In conclusion the article signals the long road that still remains to be travelled in social education, despite the considerable progress made in so few years.

Keywords

Social education, Professional associations, Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadoras Sociales (the Spanish affiliate of the AIEJI), Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya (the professional association of social educators in Catalonia)

Com citar aquest article:

Monreal Bel, Maria Rosa; López Zaguirre, Rafel (2018).
El desenvolupament de la professió des de la perspectiva del Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya.
Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 70, 39-56

▲ David Foster Wallace va fer el discurs de la cerimònia de graduació el 2005 al Kenyon College dels Estats Units. El va començar narrant aquesta faula:

Hi havia una vegada dos peixos joves que nedaven i es van trobar per casualitat amb un peix més vell que anava en direcció contrària; el peix més vell els va saludar amb el cap i els va dir: “bon dia, nois. Com està l’aigua?” els dos peixos joves van continuar nedant un tros; a la fi, un d’ells va mirar l’altre i va dir: “Què dimonis és l’aigua?” (Ordine, 2013, p. 29).

Nuccio Ordine recull l’anècdota de David Foster al seu llibre *La utilitat de l’inútil* on l’autor il·lustra el paper i la funció de la cultura i proporciona la clau de la lectura del seu relat: el significat de la història dels peixos és simplement que les “realitats més òbvies, ubiqües i importants són sovint les més difícils de veure i de discutir” (Ordine, 2013, p. 30).

La literatura i els sabers humanístics, la cultura i l’ensenyament constitueixen el líquid amniòtic ideal en què les idees de democràcia, llibertat, justícia, laïcitat, igualtat, dret a la crítica, tolerància, solidaritat i bé comú poden experimentar un desenvolupament

Com els dos peixos més joves, no ens adonem de què és veritablement l’aigua en la qual vivim cada minut de la nostra existència. No tenim consciència que la literatura i els sabers humanístics, la cultura i l’ensenyament constitueixen el líquid amniòtic ideal en què les idees de democràcia, llibertat, justícia, laïcitat, igualtat, dret a la crítica, tolerància, solidaritat i bé comú poden experimentar un vigorós desenvolupament.

Nuccio Ordine fa en el seu llibre una defensa apassionada del coneixement i del saber de les disciplines humanístiques, és a dir, d’aquells sabers que no produeixen beneficis.

I per què triem aquesta cita per parlar d’educació social? Potser perquè en molts fòrums hem sentit una frase força tronada en la qual molts discursos s’estavellen com una roca: els estudis no m’han servit per a res. Doncs parlem-ne!

L’inici de l’associacionisme professional

A mitjan anys vuitanta es van crear les primeres associacions d’educadors, aleshores anomenats “educadors especialitzats”: “L’educador especialitzat es pot considerar com una de les figures anteriors a la implantació de la diplomatura en Educació Social” (Martinell, 1994, p. 81). I ens vam plantejar tres objectius, de cara a aconseguir la regularització i la normalització de la professió:

- Aconseguir el reconeixement formatiu, mitjançant l’establiment d’una formació universitària.
- Aconseguir el reconeixement professional, mitjançant la creació de col·legis professionals.
- Aconseguir el reconeixement de les educadores i educadors que històricament havien creat professió.

Aquests objectius no es plantejaven només amb la finalitat de beneficiar el col·lectiu professional; fonamentalment, s'encaminaven a aconseguir una atenció de qualitat per a les persones perceptores dels serveis que atendien educadores i educadors socials i eren la base de les associacions d'educadors tant a Catalunya com arreu de l'Estat espanyol.

La primera fou l'Associació d'Educadors de Catalunya (AEC), que es va crear a principis dels anys vuitanta i a la qual van seguir la resta d'associacions estatals fins a mitjan anys noranta. L'AEC amb els anys va anar canviant de nom: Associació d'Educadors Especialitzats de Catalunya (AEEC); Associació Professional d'Educadors Especialitzats de Catalunya (APEEC), del 1986 al 1994; Associació Professional d'Educadors Socials de Catalunya (APESC), del 1994 al 1999, any de la seva dissolució.

La importància del reconeixement professional

En relació amb l'objectiu del reconeixement professional, l'Associació Professional d'Educadors Especialitzats de Catalunya va organitzar el I Encuentro de Educadores Especializadas Faustino Guerau (Barcelona, octubre de 1987) per treballar sobre les formes d'organització del col·lectiu professional. Tot seguit, i amb la Coordinadora Estatal d'Associacions, es va organitzar el I Congrés d'Educadors de Pamplona (desembre de 1987) i el X Col·loqui Internacional de l'Associació Internacional d'Educadors Socials (AIEJI), (Barcelona, novembre de 1988). Aquests espais van reforçar enormement el col·lectiu professional i es va començar a treballar amb fermesa l'objectiu del reconeixement professional.

A Catalunya, el maig de 1994 es configura una nova junta de govern de l'aleshores Associació Professional d'Educadors Especialitzats de Catalunya (APEEC), que es va plantejar, entre altres qüestions i per mandat de l'assemblea, les fites següents:

- Iniciar la connexió amb l'Associació d'Animació Sociocultural i l'Associació d'Educació de Persones Adultes per integrar els tres col·lectius professionals en una única associació.
- Elaborar un estudi sobre la realitat de les educadores i educadors socials a Catalunya.
- Treballar per aconseguir l'homologació del títol entre les formacions pròpies de l'educació social prèvies a la formació universitària i la nova diplomatura.
- Col·laborar a nivell estatal en la realització d'un congrés, previ a l'aparició de la primera promoció de diplomats i diplomades en Educació Social, previst per al juny de 1995.

- Iniciar el procés per a la consecució del col·legi professional que recongués els i les professionals que històricament havien treballat i encara treballaven d'educadors o educadores socials.

En relació amb la connexió amb les altres associacions, es van iniciar els contactes amb les diverses associacions existents, fruit dels quals els responsables de l'Associació d'Animació Sociocultural, molt activa a finals dels vuitanta, van decidir la seva integració i la del col·lectiu en la nova Associació Professional d'Educadors Socials de Catalunya (APESC). No va ocórrer el mateix amb el col·lectiu de formació de persones adultes, ja que la seva posició, més en el vessant escolar que en el social, els va portar a continuar treballant pel reconeixement acadèmic com a mestres.

Pel que fa a la realització d'un congrés d'educadores i educadors socials, prèvia a l'aparició de la primera promoció de diplomats i diplomades, entre el 21 i el 23 d'abril de 1995, a Múrcia, es fa el I Congrés de l'Educador Social, Present i Futur en l'Educació Social, com a espai de confluència dels antics, actuals i futurs professionals de l'educació social i del món acadèmic.

D'aquest congrés, que molts vam viure amb una gran intensitat, en relació amb la feina que calia dur a terme en el futur per part del col·lectiu professional, destacaríem sobretot el que es va fer en quatre dels grups de treball (del 17è al 20è grup), ideats per fer aquesta tasca de confluència i construcció conjunta. Vam sortir del congrés amb un impuls important del col·lectiu, no només a Catalunya, sinó també a la resta de l'Estat.

Finalment, respecte al procés per a la consecució del col·legi professional, al nostre entendre tothom tenia clar que el col·legi havia de ser un instrument útil per a la professió, bàsicament, en dos aspectes:

- Com a espai de trobada dels diferents àmbits d'intervenció i de les diferents realitats formatives de les educadores i educadors socials (diplomats i no diplomats).
- Com a referent social en la defensa dels límits i dels continguts de la nostra pràctica professional.

Aquests dos aspectes van orientar com havia de ser el procés per a la consecució del col·legi: un procés participatiu, obert, transparent, integrador i, sobretot, un procés presidit pel consens entre totes les parts.

Els anys noranta, clau en la formació

En el marc del X Col·loqui Internacional de l'Associació Internacional d'Educadors Socials (AIEJI), es va constituir la Coordinadora d'Associacions

i Escoles de Formació d'Educadors Especialitzats, que va fixar, com a prioritat, els treballs de consecució de la diplomatura, elaborant una proposta consensuada del currículum formatiu que hauria de tenir aquesta diplomatura. Paral·lelament, l'Associació d'Animadors Socioculturals, al llarg dels últims anys de la dècada dels vuitanta, va treballar per aconseguir la creació d'una formació universitària pròpia. Finalment, les dues línies d'intervenció van confluïr en la creació de la diplomatura d'Educació Social.

A principis dels noranta, i amb l'aparició de la diplomatura que permetia assolir el primer objectiu (Reial Decret 1420/1991, de 30 d'agost), s'inicia un procés de reflexió en el col·lectiu professional, recordem-ho, d'educadors especialitzats, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat, amb diverses qüestions damunt la taula, una de les quals va ser: quines passes s'han de fer en relació amb el reconeixement formatiu de professionals amb formació prèvia?

Aquesta pregunta no va tenir resposta fins a l'any 2004, en què es va aconseguir una norma legal de reconeixement per als professionals amb formació específica prèvia a la diplomatura (Reial decret 168/2004, de 30 de gener),¹ tot i que alguns creïem que es podia haver resolt a principis dels noranta, quan la Universitat de Barcelona va oferir a l'Associació Professional un pla especial per convalidar-los, oferiment que l'Associació, d'acord amb el col·lectiu afectat, va declinar.

La Junta de govern de l'APEEC, entre el maig de 1994 i el novembre de 1996, mes en què es va aprovar la Llei de creació del CEESC, es va plantejar entre altres objectius el de treballar per aconseguir l'homologació del títol entre les formacions pròpies de l'educació social prèvies a la formació universitària i a la nova diplomatura.

L'homologació de titulacions de les educadores i els educadors socials

En relació amb l'homologació de titulacions prèvies, des de l'aparició de la diplomatura, el col·lectiu de professionals i el d'acadèmics de l'educació social es van anar articulant a fi que els nous diplomats poguessin adquirir una formació pràctica i, al mateix temps, que els professionals fossin elements actius en la formació dels educadors i les educadores. Les dificultats per resoldre aquesta preocupació van impulsar els representants del col·lectiu professional i els del professorat de les diferents universitats que impartien la diplomatura a crear una Comissió d'Acadèmics i Professionals de l'Educació Social, promoguda per l'aleshores Ministeri d'Afers Socials i composta per tres representants de cada col·lectiu, amb la participació del Ministeri.

A principis dels noranta, i amb l'aparició de la diplomatura, s'inicia un procés de reflexió en el col·lectiu professional, amb diverses qüestions damunt la taula, una de les quals va ser: quines passes s'han de fer en relació amb el reconeixement formatiu de professionals amb formació prèvia?

Aquesta comissió va impulsar que des de la Universitat de Barcelona, la Universitat de Girona i des de la Federació Estatal d'Associacions Professionals d'Educadors Socials (FEAPES)², es demanés a la Direcció General d'Universitats l'homologació-convalidació de la formació de les persones esmentades.

L'acord dels dos col·lectius pel que fa a aquesta qüestió va ser total, i es van consensuar les condicions perquè es pogués produir aquest procés. Foren les següents:

- a) Complir els requisits per accedir a la universitat.
- b) Estar graduat en una de les escoles que oferiren formació específica per a educadors socials amb una durada de tres anys, i que existiren amb anterioritat a la inclusió d'aquests estudis en els actuals títols universitaris d'Educació Social.
- c) Superar una prova global assegurant la suficiència dels coneixements inclosos en les matèries troncal de la diplomatura en Educació Social.

El procés era complex i per poder-lo culminar calia una ordre ministerial. La Direcció General d'Ensenyaments Universitaris va transmetre les tres sol·licituds assenyalades a la Secretaria del Consell d'Universitats, la qual, seguint el procediment habitual, les posà en consideració de la seva Subcomissió de Ciències Socials, que amb data de 19 de maig de 1997 va emetre un esborrany de dictamen. Era la primera vegada que un organisme es manifestava en relació amb aquest procés.

De tota manera, i tenint present que el reial decret que va regular el procés no es va aprovar fins al 30 de gener de 2004, hom pot pensar els esforços que moltes persones, liderades per Antoni Julià, van haver de fer en aquests anys per aconseguir-ne la regulació.

L'entrada en vigor dels acords de Bolonya i de l'Espai Europeu d'Educació Superior va proporcionar l'oportunitat històrica de poder crear uns estudis universitaris a partir de la unió i el consens de criteris entre la universitat i el món laboral

Arriba el títol de grau

L'entrada en vigor dels acords de Bolonya i de l'Espai Europeu d'Educació Superior va proporcionar l'oportunitat històrica de poder crear uns estudis universitaris, el nou grau, a partir de la unió i el consens de criteris entre la universitat i el món laboral³, en especial els col·legis professionals. El món de l'educació social, representat en un principi per ASEDES i després per l'acabat de crear Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales (CGCEES) a escala estatal, així com pels col·legis oficials i associacions professionals a cada comunitat autònoma a escala local, no va ser aliè en absolut a aquest procés de canvi i renovació que suposava, en principi, l'elaboració dels nous estudis de grau en Educació Social. En aquest

sentit, cal destacar la participació activa que des d'ASEDES, el CGCEES, els col·legis i les associacions es va tenir des del primer moment col·laborant amb l'ANECA en l'elaboració del llibre blanc de pedagogia i educació social. Membres representants d'ASEDES van intervenir en les jornades de Palma de Mallorca⁴ sobre els estudis de grau en Educació Social. Membres del CGCEES van anar a la V Conferència de Decanos de Educació en la qual es va exposar el document elaborat per la comissió.

Les propostes de les educadores i els educadors socials al títol de grau

Les propostes realitzades van partir, sobretot, de superar l'arcaica definició de l'àmbit de treball de l'educació social exclusivament com el no formal i l'informal i adaptar els nous estudis de grau als nous àmbits d'intervenció i desenvolupament laboral de l'educador social apareguts els últims anys, partint de la base d'una formació amb un cos teòric vertebrador, integral i amb caràcter transversal que estructurari els coneixements del nou títol.

Es va considerar positiu donar a la formació d'educació social una visió pedagògica, filosòfica, psicològica, sociològica, antropològica i històrica. Tot seguit es concreten algunes de les propostes realitzades.

- Es va proposar el binomi acció-reflexió com a indissoluble, intrínsec i específic de la professió. Ens definim com a professionals de l'acció-reflexió.
- Es van fer propostes sobre la base de l'estructura de funcions i competències elaborades pel col·lectiu professional: Documents professionalitzadors (ASEDES, 2007) i la Plataforma Comuna Europea.
- Es van realitzar aportacions entorn de termes educatius de caràcter semàntic i conceptual (acció-intervenció, participació, cultura, salut mental-malaltia, etc.).
- Es va insistir especialment en la qualitat del pràcticum. Es volia un pràcticum que fos integrador, espai de confluència entre teoria i pràctica; espai de reflexió; es va insistir en l'increment dels ECTS⁵. Es van fer aportacions reflexives entorn al paper de cadascun dels actors que hi intervenien: universitat, empresa, alumnes i tutors.
- Es va proposar impulsar els processos de recerca de l'educador social i des de l'educació social.
- Es va proposar que el coneixement específic i intensiu dels àmbits es fes a través de mòduls o assignatures optatives i els cicles posteriors de postgrau.

Les propostes realitzades van partir de superar l'arcaica definició de l'àmbit de treball de l'educació social com el no formal i l'informal i adaptar els nous estudis de grau als nous àmbits d'intervenció i desenvolupament laboral de l'educador social apareguts els últims anys

De la creació d'un ofici i una categoria professional: ahora que es desenvolupa la disciplina universitària es creen noves regulacions de la professió

Es fa una relació de documents legals que han regulat una part important de la professió per al seu desenvolupament vinculat a les administracions públiques o entitats concertades, bàsicament relacionades amb la protecció dels infants, els serveis socials i centres oberts, justícia i mediació.

D'entrada, amb l'aprovació del cos de diplomats de la Generalitat de Catalunya el 2004, on bàsicament es defineix la professió en base a quatre grans àmbits d'actuació:

1. L'educació no formal.
2. L'educació d'adults –inclosos els de la tercera edat.
3. L'educació i inserció social de persones desadaptades o discapacitades.
4. L'acció socioeducativa.

Posteriorment, la Direcció General de Funció Pública, que expressa els àmbits competencials i relata les funcions més característiques de l'àmbit de protecció a la infància, considera que, principalment, correspon a l'especialitat d'educació social⁶:

1. Garantir que l'acollida de l'infant o l'adolescent en un centre es desenvolupi en un entorn segur i protector, amb un tracte afectiu i una atenció personalitzada, i previngui la victimització.
2. Informar l'infant o l'adolescent del funcionament del centre i dels seus drets i deures, així com facilitar-li espais d'escolta i de participació.
3. Procurar a l'infant o l'adolescent acollit en un centre una educació integral i compensadora, que respongui a les seves necessitats i a les seves carències, i les satisfaci.
4. Educar per a la resiliència afavorint que l'infant o l'adolescent desenvolupi factors resilents que compensin els possibles efectes negatius de les causes del seu internament.
5. Potenciar el desenvolupament emocional dels infants i adolescents establint vincles educatius positius, afectius i de confiança.
6. Transmetre els valors educatius, culturals i socials, així com els models positius de comportament adult.
7. Vetllar perquè els infants i els adolescents assoleixin els nivells acadèmics propis de la seva edat, motivant-los i acompanyant-los en les tasques que han de dur a terme, en coordinació amb els centres escolars.
8. Intervenir per ajudar els infants i els adolescents atesos a desenvolupar el sentit de responsabilitat necessari per a la seva seguretat personal, autoestima i responsabilitat davant la comunitat.
9. Afavorir la integració en els principals contextos de socialització: escolar, formatiu, laboral, sanitari, esportiu, de lleure i cultural, mantenint alhora l'entorn social d'origen.

10. Implicar les famílies en el projecte educatiu de l'infant o l'adolescent i en el projecte de centre motivant la seva participació i incloent-les en el procés.
11. Intervenir educativament en les famílies amb l'objectiu de potenciar les seves fortaleeses i capacitats parentals i millorar les relacions familiars i les condicions per al retorn del seu fill o filla.
12. Quan s'escaigui, preparar l'infant o l'adolescent perquè es pugui integrar en una família acollidora o pugui adquirir una autonomia personal que li permeti una vida independent en complir la majoria d'edat.
13. Gestionar el conflicte com a eina educativa, amb l'objectiu que els infants i els adolescents puguin aprendre a resoldre situacions i a canalitzar les emocions d'una manera socialment acceptable i personalment constructiva.
14. Ser l'educador/a de referència o tutor/a dels infants i adolescents que se li assignin i responsabilitzar-se de l'acció tutorial: elaborar el projecte educatiu individual (PEI), fer-ne el seguiment i avaluar-lo amb el coneixement i la participació dels infants i adolescents segons la seva maduresa; elaborar l'informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE) i elaborar l'informe proposta (IP) per plantejar un canvi.
15. En els centres d'acolliment, participar en la valoració de desemparament dels infants o adolescents objecte d'estudi o en l'elaboració de propostes de mesures de protecció.
16. Participar en l'elaboració del projecte educatiu de centre (PEC) i del reglament de règim intern (RRI) i complir-los. Col·laborar en la programació i la memòria anuals. Participar de forma activa en les reunions d'equip, per tal d'establir criteris unificats d'actuació, i en l'espai de supervisió.
17. Coordinar-se amb els diferents agents implicats en la protecció dels infants i adolescents que estiguin al seu càrrec, i treballar amb uns objectius comuns i compartits, tant de manera interna (entre els diferents professionals del centre) com externa (amb els diferents professionals i les institucions que hi estan relacionades).
18. A les ludoteques, oferir als infants i joves diverses activitats educatives i de lleure a través del joc i les joguines, vetllar pel compliment del projecte educatiu, elaborar la programació i la memòria anual, i organitzar els fons lúdics i tenir-ne cura.

És aquest mateix document que defineix per primer cop les competències clau que ha de tenir el professional de l'educació social. En destaquem les següents:

- Conèixer i comprendre les característiques específiques de l'administració pública, sentir-se compromès amb els seus principis i valors i actuar d'acord amb els principis ètics que n'inspiren l'actuació.
- Actuar de manera autònoma i proactiva per resoldre de manera eficaç les situacions que sorgeixen en el dia a dia de l'activitat professional.
- Comprendre i assumir decisions en la realització de les seves funcions i responsabilitats, tenint en compte el seu àmbit professional.
- Controlar i regular les emocions i la pròpia conducta davant de situacions d'alt nivell d'ansietat o conflicte real o potencial en el desenvolupament de les funcions.

- Mantenir un comportament calmat en situacions d'estrès, provocació, oposició o hostilitat.
- Tenir capacitat per participar, col·laborar i coordinar-se activament en un equip o grup de treball.
- Tenir disposició per integrar-s'hi i fer que els altres també s'hi integrin, i potenciar la participació i la cohesió de l'equip o grup de treball, per tal d'assolir els objectius comuns.

Com es pot comprovar, el text només té en compte la competència en matèria de protecció dels infants i descriu unes funcions i competències emmarcades en els centres de protecció i no s'hi desenvolupa cap àmbit més.

El fet que s'hagi creat un comitè d'experts en formació en l'àmbit de l'acció social ha permès que es dugués a terme un estudi d'experts en centres oberts, que genera una revisió de les funcions pròpies de l'educador social en aquest nou model

L'administració (autonòmica i estatal) requeria que cada àmbit d'actuació laboral tingués l'obligació de descriure l'aportació de l'educació social en aquell àmbit laboral, i que la Direcció General de Funció Pública l'aniria aprovant, cosa que no hem fet ni com a professionals ni com a universitaris. El que ha passat finalment és que cada llei sectorial defineix les funcions, com la llei de serveis socials (Llei 12/2007, d'11 d'octubre) que regula la professió en aquest àmbit en aspectes molt formals però sense una mirada disciplinària. Per exemple, no s'esmenta l'atenció socioeducativa ni l'atenció grupal o comunitària, i cal un treball d'investigació continu i formació permanent per aprofundir en l'aportació de la professió als serveis socials bàsics. D'altra banda, el fet que s'hagi creat un comitè d'experts en formació en l'àmbit de l'acció social ha permès que, arran de la creació d'un nou model del Sistema d'Atenció Socioeducativa (SIS), que substitueix la nomenclatura anterior de centre obert (Cartera de Serveis Socials Bàsics), es dugués a terme un estudi d'experts en centres oberts (educadors socials que tenen una àmplia experiència), que genera una revisió de les funcions pròpies de l'educador social en aquest nou model. Així doncs, el document potser va anar definint alguns àmbits (p. ex.: educadors socials de serveis socials d'atenció primària el 1996), mentre que n'hi ha altres que es van definir fa només sis anys, a partir de la creació dels serveis d'intervenció socioeducativa.

Entrem ara en un altre camp de treball de la professió: el sistema penitenciari dins de l'àmbit de justícia. S'emet un decret el 2006 que defineix les funcions del cap de programes d'educació social, les aportacions dels educadors socials als equips multidisciplinaris i la mirada de l'educació social, que és imprescindible en la interacció de les persones internes en el centre penitenciari. L'espai de lleure dins del sistema penitenciari amplia i facilita aquesta interacció i afavoreix la integració social i cultural.

El fet que els educadors socials estiguem regulats dins del centre penitenciari fa que els educadors socials d'entitats entrin a fer possible aquesta interacció en benefici de les persones. Les àmplies possibilitats de la seva regulació

vertebren una multitud de sinergies com les que descriuen en el seu article Jordi Enjuanes i Oriol Vinyals (2016, p. 2): “la seva proposta educativa al voltant de la gestió d’activitats en moments de lleure va més enllà de la gestió del temps lliure i promou la participació, el treball en xarxa i una intervenció integral per a i amb els interns. L’acció, complementada amb el suport dels educadors socials, permet processos de reflexió, capacitació, empoderament i millora de la cohesió grupal. Aspectes tots ells clau en el procés de reinserció”.

Un altre àmbit regulat per exercir l’educació social és la mediació en el dret privat. Fou regulat el 2009:

Pot exercir com a mediador o mediatra, als efectes d’aquesta llei, la persona física que té un títol universitari oficial i que acredita una formació i una capacitació específiques en mediació, degudament actualitzades d’acord amb els requisits establerts pel reglament. Aquesta persona ha d’estar col·legiada en el col·legi professional corresponent, o ha de pertànyer a una associació professional de l’àmbit de la mediació, acreditada pel departament competent en matèria de dret civil, o ha de prestar serveis com a mediador o mediatra per a l’administració.

La persona mediatra pot comptar amb la col·laboració de tècnics, perquè intervinguin com a experts, i amb la participació de comedianters, especialment en les mediacions entre més de dues parts. Aquests professionals han d’ajustar llur intervenció als principis de la mediació.

Situació dels educadors socials que compleixen el requisit que estableix la Llei 15/1996. Els educadors socials que no estiguin en possessió d’una titulació universitària i que estiguin col·legiats al Col·legi d’Educadores i Educadors Socials de Catalunya, d’acord amb el que estableix la disposició transitòria quarta de la Llei 15/1996, del 15 de novembre, de creació del Col·legi d’Educadores i Educadors Socials de Catalunya, i l’article 11 dels estatuts d’aquest Col·legi, i que acreditin una formació i una capacitació específiques en mediació, homologada pel Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya, poden sol·licitar d’ésser inclosos en el Registre general de persones mediatres en l’àmbit familiar i en el Registre general de persones mediatres en els àmbits del dret privat.

Els col·legis professionals: Tenen la consideració de col·legis professionals en l’àmbit de la mediació aquells que signin convenis de col·laboració amb el departament competent en matèria de dret civil, a través del Centre de Mediació de Dret Privat de Catalunya i, en tot cas, els col·legis d’advocats, el de psicòlegs, el de treball social, el d’educadores i educadors socials i el de pedagogs, per tal de desenvolupar les funcions que els assigna la Llei i el Reglament. Els col·legis professionals poden signar convenis de col·laboració en matèria de mediació amb el departament competent en matèria de dret civil amb l’objectiu de promoure polítiques específiques de foment de la mediació.

La mediació parteix d’un gran esforç comú entre les diverses professions de l’àmbit social per promoure conjuntament l’accés a la mediació, bàsicament com a alternativa a la mediació centrada en els professionals del dret. És un exemple de regulació de la professió des de l’inici, i en qualsevol modifica-

ció o canvi que s'hi vulgui fer es tindrà present que no es pot contravenir la legislació.

Seguim la cronologia i ens situem ja al 2010, any en què s'inclou la figura professional de l'educador social al Reial Decret 1591/2010, de 26 de novembre, pel qual s'aprova la Classificació Nacional d'Ocupacions 2011.

Un dels temes a destacar és que cada nova regulació fa una aportació de pes específic a la disciplina. Per exemple, el decret 357/2011, de 21 de juny, dels serveis tècnics de punt de trobada. Com a educadors socials, ens trobem en un equip multidisciplinari regulant l'emissió tècnica d'informes en el punt de trobada. És un aspecte diferenciador d'altres llocs regulats anteriorment que no fan aquesta aportació, cosa que pot generar confusió.

Pel que fa a la infància i a l'adolescència, trobem les legislacions següents:

- Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència⁷.
- Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció⁸, i del qual cal destacar els articles següents:

Article 31

Els centres d'atenció a la infància comptaran amb un projecte educatiu elaborat d'acord amb el projecte marc aprovat per la Direcció General d'Atenció a la Infància, basat en els principis de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, de protecció dels menors desemparats i de l'adopció i que haurà d'estar validat per aquella.

Article 32

Els centres d'atenció a la infància hauran d'estar inscrits en la Secció de serveis i establiments d'atenció a la infància i a l'adolescència del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials.

Article 33

La guarda del menor es confiarà al director del centre, mitjançant la resolució administrativa corresponent, per la qual s'adopta la mesura de protecció.

Article 34

Els centres comptaran amb personal educatiu suficient, format per educadors socials d'ambdós sexes, que haurà de tenir la capacitació professional adequada, segons les disposicions d'aquest Reglament.

Els documents professionalitzadors

L'any 2007 l'Associació Estatal d'Educació Social (ASEDES) i el Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales publiquen els Documents professionalitzadors, que inclouen:

- La definició d'educació social.
- El codi deontològic.
- El catàleg de funcions i competències de l'educadora i l'educador social.

Tot seguit, destacarem els punts d'ancoratge de la definició:

Dret

La consciència de responsabilitat pública davant els problemes de convivència; el naixement de noves modalitats d'exclusió i marginació social, i la necessitat de construir un món en què tots puguem compartir béns de forma més equitativa, són alguns dels factors que expliquen i justifiquen l'eclosió i la rellevància social que ha adquirit l'educació social en el nostre país en les últimes dècades. Ja a l'època de l'estat de dret i benestar, l'oferta i la demanda de tasques socioeducatives s'ha multiplicat, s'han anat obrint nous espais per atendre necessitats educatives: l'accés a la vida social. En aquest sentit podem dir que l'educació ha deixat de ser patrimoni exclusiu de l'escola.

Concebem l'educació social com una prestació educativa, al servei de l'acompliment dels valors fonamentals d'un estat de dret: igualtat de tots els ciutadans, màximes quotes de justícia social i el ple desenvolupament de la consciència democràtica.

Per això, considerem que l'educació és un dret de la ciutadania perquè així ho avalen els marcs jurídics internacionals, nacionals i autonòmics (ASEDES, 2007, p. 12).

Professió

Seguint Riera (1998), alguns d'aquests serien:

L'existència d'un cos de coneixements específic que prové de la investigació científica i de l'elaboració teòrica en l'àmbit que abraça cada professió (en el nostre cas la disciplina Pedagogia Social).

- L'existència d'una comunitat que comparteix una mateixa formació específica (la diplomatura en Educació Social).
- El desenvolupament d'unes funcions públiques i específiques amb plantejaments comuns i tècnics d'intervenció professional, amb retribució econòmica reconeguda per la tasca desenvolupada i l'assumpció d'un compromís ètic de la professió cap als seus clients o usuaris.
- L'existència d'una normativa interna per al grup professional que permet l'autocontrol dels seus membres per part del col·lectiu professional (col·legis professionals) (ASEDES, 2007, p. 13).

De caràcter pedagògic

Perquè entenem que la Pedagogia Social és la ciència i la disciplina que pren com a objecte d'estudi l'Educació Social, proporcionant models de coneixement, metodologies i tècniques per a la praxi educativa (ASEDES, 2007, p. 14).

L'any 2007
l'Associació
Estatal d'Educació
Social i el Consejo
General de
Colegios de
Educadoras y
Educadores
Sociales publiquen
els Documents
professionalitza-
dors

Accions mediadores

Quan parlem d'accions mediadores no ens referim específicament a la mediació de conflictes ni ho entenem com un ensenyament o transmissió de continguts culturals. Considerem que la mediació és un treball previ que s'ha de fer perquè el subjecte de l'educació pugui trobar-se amb llocs, persones i continguts (ASEDES, 2007, p. 15).

Accions formatives

Són aquelles que possibiliten que el subjecte de l'educació s'apropriï de la cultura, no només de l'acadèmica, sinó de la cultura entesa en sentit ampli (ASEDES, 2007, p. 15)

Subjecte de l'educació

Entenem per subjecte de l'educació tot individu o col·lectiu amb què s'estableix una relació educativa, és a dir, a qui es dirigeix la nostra acció professional i es mostra disposat a assumir aquest treball educatiu (ASEDES, 2007, p. 15).

Xarxes socials

La nova configuració social fa que no puguem pensar exclusivament en un sistema social vertical, sinó que l'abordem com una multitud d'itineraris, situacions, espais, ritmes, temps i llocs en què l'acte educatiu és susceptible d'esdevenir-se. Això suposa una forma d'entendre la configuració actual de la nostra societat (ASEDES, 2007, p. 15).

Sociabilitat

Per sociabilitat entenem la capacitat de relació amb els altres en els espais socials. Hem introduït el terme sociabilitat, en lloc del de socialització, perquè aquest es refereix preferentment a la concepció d'Émile Durkheim, que fa referència a la socialització metòdica de la infància (ASEDES, 2007, p. 15).

Circulació social

Possibilitat de realitzar trajectes diversos i diferenciats pels diferents espais de desenvolupament de la sociabilitat (ASEDES, 2007, p. 15).

Béns culturals

Continguts i recursos culturals amb un valor social reconegut (i, per tant, objectivat o objectivable), propis de cada època i lloc (ASEDES, 2007, p. 15).

Aquesta publicació conjunta i acordada ens posa nom dins del món professional i acadèmic, i serveix per construir a partir d'aquestes posicions.

El III Congrés Estatal d'Educadors i Educadores socials i el XV Congrés Internacional d'Educadores i Educadors Socials celebrat a Barcelona amb el tema "Ètica i qualitat en la intervenció socioeducativa" va tenir com a conseqüència que la mateixa ASEDES creés una comissió amb l'objectiu de redactar una proposta de codi deontològic de l'educador i l'educadora social. Durant dos anys es va reflexionar sobre els principis, les normes, els drets i els deures dels educadors i educadores socials, es va sotmetre a debat en les diferents associacions i col·legis professionals emergents i es va comptar amb un grup d'experts.

Cal regular la professió encara més?

Sí, cal regular-la encara més perquè cal construir professió i millorar el discurs acadèmic. És per això que creiem en la incidència política que pot tenir la professió, sempre que estigui argumentada per una confluència de discurs acadèmic i posicionament polític.

El gir actual fruit de la regulació de la professió en una llei pròpia (Ley para la educación social) ens està plantejant, com a col·legis professionals, un repte majúscul, no tant pel fet d'arribar a consensos a nivell territorial com pel fet que la regulació legal de la professió ha estat un miratge. Sense ànims de desmerèixer la nostra història intensa i recent, atès que en vint anys s'ha aconseguit un canvi substancial, creiem que encara cal fer molt més i que cal continuar amb la mateixa intensitat.

Continuar creant discurs professional d'àmbits regulats amb una observança plena de l'administració competent, com els exemples exposats: justícia, mediació, serveis socials, serveis d'intervenció socioeducativa, equips especialitzats d'infància i adolescència, centres de protecció d'infants, etc., per citar-ne alguns. Crear discurs acordat entre professionals i acadèmics per a tenir arguments basats en els nostres punts d'ancoratge: dret, professió, pedagogia social, accions mediadores, accions formatives, subjecte de l'educació, xarxes socials, sociabilitat, circulació social i béns culturals.

I per què no ho regulem tot en forma de llei?

Tant és possible fer iniciatives populars com fer-nos portaveus de la professió mitjançant el Consejo Estatal o treballar amb totes les universitats que tenen el grau d'Educació Social en el seu programa d'estudis. Tot requereix temps, intensitat, coratge... I col·legiats que ho desitgin encara més!

Regular de nou la professió suposa aprofitar tot el que hem dit en aquest article i donar una nova imatge. Una llei que toqui en clau de futur els àmbits on som i podem ser com a professionals, per evitar d'estavellar-nos embadalits pel miratge on som encara i tenir un camí a recórrer amb els subjectes de l'educació social.

Proposta de justificació de la LES⁹

Per tot això i considerant que la professió d'educador/a social és una professió titulada i havent quedat constatada la seva incidència en pro de l'interès general, és necessària l'aprovació d'una llei que garanteixi el dret a l'educació social, la qual garanteix la qualitat dels serveis prestats vetllant per l'interès públic i sent d'aquesta manera els seus professionals garants dels mateixos i adherits al compliment d'un codi deontològic que ordeni la professió, vetllant aquesta mateixa llei perquè les persones gaudeixin dels drets constitucionalment reconeguts, així com en altres legislacions vigents, sent prestats aquests serveis per professionals qualificats, titulats i col·legiats,

La regulació de la professió en una llei pròpia ens està plantejant un repte majúscul, no tant pel fet d'arribar a consensos a nivell territorial com pel fet que la regulació legal de la professió ha estat un miratge

Una llei que toqui en clau de futur els àmbits on som i podem ser com a professionals, per evitar d'estavellar-nos embadalits pel miratge on som encara i tenir un camí a recórrer amb els subjectes de l'educació social

atorgant-li als seus beneficiaris/es el dret a acudir al col·legi professional corresponent, per exercir el seu dret com a mecanisme i organisme de control garant de l'efectiva protecció dels serveis i drets fonamentals que la nostra Carta Marga empara en el seu articulat, i dels quals són beneficiaris directes, lluitant i contribuint d'aquesta manera per una societat més justa i igualitària i per un sistema d'equitat i seguretat.

Conclusions

Acabem aquest article com l'hem començat, amb unes paraules extretes de llibre *La utilitat de l'inútil*, de Nuccio Ordine, que ens semblen apropiades com a reflexió final.

Jo em vaig atrevir a preguntar-li qui era per a ell el científic més útil del món. Va respondre de seguida: "Marconi". Aleshores el vaig sorprendre dient "per molt plaer que ens proporcioni la ràdio i per més gran que sigui l'aportació de les transformacions sense fils a la vida humana la contribució de Marconi ha estat gairebé insignificant"... El mèrit real per tot el que s'ha aconseguit en el camp de la transmissió sense fils correspon, en la mesura que un mèrit tan fonamental pugui ser assignat a un sol individu, al professor Clerk Maxwell, qui l'any 1865 va dur a terme certs càlculs abstrusos i remots en el camp del magnetisme i l'electricitat... La detecció i demostració de les ones electromagnètiques que transporten els senyals de les transmissions sense fils va ser resultat per Heinrich Hertz... Ni a Maxwell ni a Hertz els amoinava la utilitat de la seva feina; aquesta idea ni tan sols els va passar pel cap. No perseguien cap objectiu pràctic. L'inventor en sentit legal va ser naturalment Marconi, però ¿què va inventar Marconi? Tot just l'últim detall tècnic, en particular l'aparell de recepció... Potser Hertz i Maxwell no van inventar res, però la seva inútil obra teòrica va ser aprofitada per un hàbil tècnic i ha creat nous mitjans de comunicació, de servei públic i d'entreteniment gràcies als quals homes de mèrits relativament petits han obtingut fama i milions (Ordine, 2013, p.150)

En conclusió, el saber ha de ser una àncora on aturar la barca i on els nostres arguments tècnics no s'estavellin, sinó que s'enriqueixin i tinguin sentit per a nosaltres com a professionals, i també per prestigiar la professió.

Maria Rosa Monreal Bel

Presidenta del Col·legi d'Educaores i Educadors Socials de Catalunya
 mariarosa.monreal@ceesc.org

Rafel López Zaguirre
 Educador social

Expresident del Col·legi d'Educaores i Educadors Socials de Catalunya
 lopezr@vilassardemar.cat

El saber ha de ser una àncora on aturar la barca i on els nostres arguments tècnics no s'estavellin, sinó que s'enriqueixin i tinguin sentit per a nosaltres com a professionals, i també per prestigiar la professió

Bibliografia

ASEDES (2007). Documents professionalitzadors. Barcelona: Associació Estatal de Educació Social (ASEDES). Recuperat de: <http://www.eduso.net/archivo/index.php?c=27>

Catalunya. Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció. Departament de Justícia. (DOGC núm. 2307, de 13 de gener de 1997).

Catalunya. Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. Departament de la Presidència. (DOGC núm. 5641, de 2 de juny de 2010).

Enjuanes, Jordi; Vinyals, Oriol (2016). Voluntariado y educación social en prisiones. Una experiencia de participación integral en el proceso de cambio de las personas privadas de libertad. *Revista Educación Social*, núm. 22. Recuperat de: <http://www.eduso.net/res/winarcdoc.php?id=698>

Espanya. Reial Decret 1420/1991, de 30 d'agost, pel qual s'estableix el títol universitari oficial de Diplomata en Educació Social i les directrius generals pròpies dels plans d'estudis conduents a la seva obtenció. BOE, núm. 243, de 10 d'octubre de 1991.

Espanya. Reial decret 168/2004, de 30 de gener, pel qual es regulen les condicions per a la Declaració de l'equivalència entre determinats títols en matèria d'educació social i el títol oficial de Diplomata en Educació Social establert pel Reial Decret 1420/1991, de 30 d'agost.

Espanya. Reial Decret 1591/2010, de 26 de novembre, pel qual s'aprova la Classificació Nacional d'Ocupacions 2011.

Martinell, A. (1994). *Configuració dels antecedents professionals de l'educador especialitzat social a Catalunya (1960-90) des d'una perspectiva històrica*. Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona. Recuperada de: <https://www.tesisenred.net/handle/10803/96404>

Ordine, Nuccio (2013). *La utilitat de l'inútil*. Barcelona: quaderns crema.

Rodríguez Cueto, Iñaki (2017). El codi deontològic de l'educador i educadors social: ecos del passat, reflexos del present i aportacions de futur. *Quaderns d'Educació Social*, núm. 19. Barcelona: Col·legi d'Educadors i Educadores Socials de Catalunya.

1 El Reial decret 168/2004, de 30 de gener, pel qual es regulen les condicions per a la Declaració de l'equivalència entre determinats títols en matèria d'educació social i el títol oficial de Diplomata en Educació Social establert pel Reial Decret 1420/1991, de 30 d'agost, va reconèixer com a formacions pròpies d'Educació Social prèvies a l'aparició de la diplomatura, a nivell català, les següents:

- Escola Flor de Maig de la Diputació de Barcelona, que impartia el títol de Tècnic Especialista en Adaptació Social. Formació professional de segon grau.
- Escola d'Educadors Especialitzats de Girona de la Fundació Servei Gironí de Pedagogia Social (SERGI), que impartia el títol d'Educador Especialitzat.
- Diverses escoles d'educadors en pedagogia de l'oci i animació sociocultural, que impartien el títol en Pedagogia de l'oci i animació sociocultural, títol expedit per la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya i reconegut per l'Institut Català de Noves Professions (INCANOP).

- 2 La FEAPES va ser la federació estatal que va integrar totes les associacions professionals al llarg de la dècada dels anys noranta.
 - 3 Així es recull al document *Ficha de los estudios de grado en educación social*: “Asimismo este documento se trasladará a la Sociedad Iberoamericana de Pedagogía Social y al CGCEES, en tanto que instituciones colaboradoras de las Jornadas. Se trata de que el documento final responda al acuerdo entre los sectores académicos y profesionales de la educación social”.
 - 4 Jornades realitzades el 22 i 23 de juny del 2006 en què es va elaborar un document de consens sobre el qual es va treballar en comissió des de tots els territoris, marcant el tipus de formació que, partint de l'experiència des de tots els àmbits actuals i previsibles en un futur més o menys immediat, proposava el col·lectiu de professionals.
 - 5 ECTS són les sigles de *European Credit Transfer and Accumulation System* (Sistema Europeu de Transferència i Acumulació de Crèdits). Aquests crèdits són un estàndard adoptat per totes les universitats i centres superiors d'FP de l'EEES (Espai Europeu d'Educació Superior) i la finalitat és garantir l'equivalència dels diferents sistemes europeus que hi ha a les diferents nacions dels estats membres.
 - 6 Disponible a: http://politiquesdigitals.gencat.cat/web/.content/funcio_publica/documents/acces_a_la_funcio_publica/arxius/Perfils_professionals/Cossos_especials/Educacio-Social_Perfil-professional.pdf
 - 7 Disponible a: <https://bit.ly/2z3Uo02>
 - 8 Disponible a: https://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=141776&action=fitxa
 - 9 Text no publicat ni aprovat: CEESC i CGCEES.
-